Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).
The article and any related published material are licensed under the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

УДК 349.2
DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2195/2026/1.131-4

Владислав ЖМАКА, асп.
ORCID ID: 0009-0000-3473-8220
e-mail: vladzhmaka@knu.ua
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА ПРОФЕСІЙНИХ СПОРТСМЕНІВ НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ У ТРУДОВИХ СПОРАХ

Вступ. *Зростання кількості трудових конфліктів у сфері професійного спорту в поєднанні з історично сформованою автономією спорту актуалізує проблему співвідношення внутрішніх механізмів вирішення спорів та державної судової юрисдикції. Вказане спричинено поширеним включенням до індивідуальних трудових договорів (контрактів) професійних спортсменів та/або регламентних документів суб'єктів сфери фізичної культури і спорту положення про обов'язок утримуватися від вирішення спорів у судах загальної юрисдикції та їхню передачу на розгляд внутрішніх інституцій чи міжнародного спортивного арбітражу. Така практика може створювати ризик непропорційного обмеження права на судовий захист трудових прав. Метою статті є комплексне дослідження допустимості таких обмежень у національній правовій системі.*

Методи. *Дослідження ґрунтується на комплексному поєднанні загальнонаукових та спеціально-юридичних методів. Зокрема, формально-юридичний метод застосовано для аналізу норм національного законодавства та регламентних актів у сфері спорту; системний підхід – для дослідження співвідношення принципу спортивної автономії та конституційних гарантій права на судовий захист; порівняльно-правовий метод – для зіставлення практики вирішення трудових спорів професійних спортсменів у національних судах та міжнародній юрисдикції, зокрема практиці Європейського суду з прав людини.*

Результати. *Встановлено, що положення про обов'язкове вирішення спорів у межах внутрішніх інституцій суб'єктів сфери фізичної культури і спорту чи міжнародного спортивного арбітражу фактично формує замкнену систему вирішення спору в межах спортивної автономії. Такі положення можуть тлумачитись як негативне зобов'язання відмовитись від права на судовий захист чи як арбітражне застереження про порядок вирішення спорів. Доведено, що обидві інтерпретації є проблемними з огляду дотримання національного законодавства. Обґрунтовано необхідність розрізняти регламентні/дисциплінарні спори, для яких можливе встановлення спеціального порядку вирішення, та спори про фундаментальні права (зокрема право на працю), у яких "виключення" юрисдикції державних судів не допускається.*

Висновки. *Звернення до інституцій вирішення спортивних спорів має розглядатись як особлива добровільна (факультативна) форма захисту трудових прав професійних спортсменів, яка не може виключати доступ до державної судової юрисдикції. Для неповнолітніх професійних спортсменів забезпечення права на судовий захист у трудових спорах повинно мати характер імперативної гарантії, зважаючи на їхню неповну цивільну дієздатність та вразливе правове становище.*

Ключові слова: *трудові права, захист трудових прав, неповнолітні спортсмени, право на судовий захист, спортивні спори, спортивний арбітраж, неповнолітні працівники.*

Вступ

Передумови. Сфера професійного спорту історично розглядається як галузь суспільних відносин із підвищеним рівнем автономії, де значна роль належить саморегулюванню за допомогою внутрішніх локальних актів суб'єктів сфери фізичної культури і спорту. У сукупності з використанням контрактної форми регулювання трудових правовідносин, що дозволяє сторонам деталізувати умови праці, це створює ризик включення положень, зміст яких може виходити за межі національного законодавства. У зв'язку з цим виникає необхідність у комплексному науковому осмисленні допустимих меж спортивної автономії та перевірці відповідності таких положень імперативним нормам трудового законодавства, конституційним гарантіям та міжнародним стандартам захисту прав людини.

Актуальність дослідження полягає в поширенні у сфері професійного спорту практики контрактного та/або регламентного обмеження доступу до судового захисту трудових прав. Вказане спричиняє конфлікт між автономією спорту та конституційною гарантією права на судовий захист, оскільки внутрішні спортивні механізми захисту трудових прав професійних спортсменів фактично набувають безальтернативного характеру. Описана проблема загострюється у контексті неповнолітніх професійних спортсменів як більш вразливої сторони трудових правовідносин.

Метою цієї статті є комплексне дослідження допустимості обмеження права професійних спортсменів на судовий захист трудових прав шляхом включення до індивідуальних трудових договорів (контрактів) та/або регламентних документів суб'єктів сфери фізичної культури і спорту положення про обов'язок утримуватися від вирішення спорів у судах загальної юрисдикції та їхню передачу на розгляд внутрішніх інституцій чи міжнародного спортивного арбітражу.

Для досягнення поставленої мети вирішуються наступні завдання:

1) здійснити аналіз правової природи положень контрактів професійних спортсменів та регламентних документів щодо передачі спорів на розгляд внутрішніх інституцій;

2) визначити можливість передачі індивідуальних трудових спорів професійних спортсменів на розгляд третейських судів або інституцій вирішення спортивних спорів;

3) розглянути співвідношення принципу автономії спорту та конституційного права на судовий захист;

4) дослідити особливості, пов'язані з обмеженням права на судовий захист для неповнолітніх професійних спортсменів;

© Жмака Владислав, 2026

ISSN 1728-3817

5) проаналізувати та узагальнити релевантну практику національних судів і Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) щодо забезпечення права професійних спортсменів на судовий захист;

Методи

Стаття ґрунтується на комплексному використанні загальнонаукових та спеціально-юридичних методів.

Формально-юридичний метод використано для аналізу норм національного законодавства, регламентних документів суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та положень індивідуальних трудових договорів (контрактів) професійних спортсменів. Метод системного аналізу застосовано при дослідженні співвідношення принципу спортивної автономії та конституційного права на судовий захист. Порівняльно-правовий метод знайшов своє відображення при зіставленні практики вирішення спорів національними судами з відповідними кейсами у іноземних юрисдикціях та ЄСПЛ.

Результати

У попередніх дослідженнях вже було встановлено, що юрисдикційна форма захисту трудових прав неповнолітніх професійних спортсменів на практиці використовується вкрай рідко (Жмака, 2025, с. 143). Ключовою причиною подібної ситуації є поширене закріплення у статутних та регламентних документах спортивних федерацій та інших суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, а також у індивідуальних трудових договорах (контрактах) специфічних положень, що зобов'язують професійних спортсменів у разі виникнення спорів утримуватися від звернення до судів загальної юрисдикції та/або передавати спір на розгляд внутрішніх інституцій суб'єктів сфери фізичної культури і спорту чи міжнародного спортивного арбітражу (далі – CAS). Вказане фактично формує замкнену систему вирішення спорів у межах автономії спорту, що може істотно обмежувати доступ професійних спортсменів до національних судових органів. Водночас порушене питання є одним з найбільш контроверсійних у спортивному праві та породжує фундаментальну дискусію: чи не виходить подібна модель за межі допустимої автономії спорту та чи не призводить вона до непропорційного обмеження права на судовий захист трудових прав.

Перш за все, окрему увагу варто приділити дослідженню регламентного рівня регулювання правовідносин професійних спортсменів. Відзначимо, що положення, закріплені у відповідних актах, здебільшого не просто пропонують альтернативну форму захисту прав професійних спортсменів, а подекуди фактично встановлюють імперативну вимогу щодо розгляду спорів виключно у межах внутрішніх інституцій, порушення якої може призвести навіть до застосування дисциплінарних санкцій щодо таких спортсменів. Подібну модель можна простежити, звернувшись до ч. 1 ст. 4 Дисциплінарних правил Української асоціації футболу у редакції 2025 року (далі – ДП УАФ), що містить наступне положення: "Усі спори чи розбіжності, які виникають в межах дії цих Правил, статутних та регламентних документів, рішень органів управління УАФ (членів УАФ) підлягають вирішенню виключно в Органах, а також в Спортивному арбітражному суді (CAS) як останній інстанції" (Українська асоціація футболу, 2025, с. 7). Недотримання цього припису розглядається як підстава дисциплінарної відповідальності та може спричинити застосування санкцій, перелік яких передбачено у ст. 9 ДП УАФ (Українська асоціація футболу, 2025, с. 9–10).

Водночас особливий науковий інтерес становить тлумачення терміну "Органи", що включає в себе органи здійснення футбольного правосуддя УАФ та членів УАФ, уповноважені розглядати справи та приймати рішення стосовно порушень норм статутних і регламентних документів та застосовувати дисциплінарні санкції. Відповідно до ч. 2 ст. 27 ДП УАФ такими органами є: 1) Контрольно-дисциплінарний комітет (КДК УАФ) – орган першої інстанції; 2) Апеляційний комітет (АК УАФ) – орган другої інстанції (Українська асоціація футболу, 2025, с. 18). Із аналізу їхніх повноважень випливає, що ці органи призначені насамперед для дисциплінарних / регламентних питань і не спеціалізуються на вирішенні приватноправових трудових спорів. Це наштовхує на висновок, що спори, які стосуються порушення фундаментальних прав (зокрема права на працю), не можуть автоматично "виводитися" з-під юрисдикції національних судів лише через факт приналежності професійних спортсменів до автономної спортивної системи.

З іншого боку, для розгляду трудових спорів у структурі УАФ функціонує Палата з вирішення спорів УАФ (далі – ПВС УАФ). Як слушно зауважує О. Залізко, це орган "який хоч і не віднесений до органів здійснення футбольного правосуддя, але розглядає спори з широкого спектру питань" (Залізко, 2021, с. 242). Попри розміщення норм про ПВС УАФ у розділі ДП УАФ з назвою "Органи здійснення футбольного правосуддя", її статус визначається як "незалежна, утворена згідно з вимогами ФІФА інстанція з розгляду та вирішення спорів, що виникають між суб'єктами футболу", діяльність якої регулюється власним регламентом (Українська асоціація футболу, 2025, с. 20-21)). Тобто, за допомогою буквального тлумачення вказаних положень можна зробити висновок, що з формально-юридичної точки зору ПВС УАФ не охоплюється поняттям "Органи" у значенні ч. 1 ст. 4 ДП УАФ. Відтак ДП УАФ не створюють безпосередньої підстави для застосування дисциплінарних санкцій щодо спортсмена лише за факт звернення до суду загальної юрисдикції з метою вирішення трудового спору.

У той же час у практичній площині найбільший ризик обмеження права на судовий захист концентрується насамперед у змісті контрактів. Якщо звернутись до п. 5.8 Типової форми контракту між професіональним футбольним клубом та спортсменом-професіоналом з футболу, бачимо наступну картину: "Сторони зобов'язуються утримуватися від вирішення спорів між собою в судах загальної юрисдикції. Для вказаних цілей зобов'язуються використовувати відповідні органи – Палата з вирішення спорів УАФ та CAS (Спортивний арбітражний суд у м. Лозанна, Швейцарія)" (Українська асоціація футболу, 2024). Тобто, попри вище наведену аргументацію, бачимо, що звернення до ПВС УАФ фактично набуває безальтернативного характеру, а недотримання такого порядку може бути кваліфіковано як порушення контракту і, відповідно, також призвести до застосування дисциплінарних санкцій. Така неузгодженість у системі локальних регламентних актів суб'єктів сфери фізичної культури і спорту може свідчити про прагнення останніх підтримувати баланс між збереженням автономії спорту та відповідністю національному законодавству, однак водночас продукує правову невизначеність і підвищує ризики для слабшої сторони трудових правовідносин. У цьому контексті варто погодитись з позицією В. Бахуринського, який, аналізуючи подібного роду положення, порушує питання щодо допустимості обмеження права професійних спортсменів на звернення до судів загальної юрисдикції для вирішення трудових спорів та доходить до висновку про

неправомірність встановлення подібних обмежень (Бахуринський, 2017).

Відзначимо, що за змістом вказане положення можливо інтерпретувати двояко: по-перше, як негативне зобов'язання професійного спортсмена відмовитись від права на судовий захист; по-друге, як арбітражне застереження про вирішення спорів безпосередньо у наведених інституціях. Однак, обидва варіанти видаються сумнівними з точки зору їх дійсності у разі співставлення з нормами національного законодавства.

По-перше, право на судовий захист є одним із фундаментальних прав і гарантовано ч. 1 ст. 55 Конституції України, відповідно до якої права і свободи людини і громадянина захищаються судом (Конституція України, 1996). Конституційний Суд України у Рішенні № 9-зп від 25 грудня 1997 року здійснив офіційне тлумачення згаданої статті та наголосив: "Частину першу статті 55 Конституції України треба розуміти так, що кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку. Суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод" (Конституційний Суд України, 1997). Важливо й те, що відповідно до ст. 64 Конституції України право на судовий захист належить до таких, що не підлягають обмеженню навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану. Додатковою гарантією є ч. 3 ст. 4 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), яка прямо встановлює, що відмова від права на звернення до суду за захистом є недійсною (ЦПК України, 2004). Отже, договірне положення, яке фіксує обов'язок "утримуватися від вирішення спорів у судах загальної юрисдикції" як умову контракту, має високий ризик визнання недійсним, з огляду на імперативні норми законодавства та природу трудових правовідносин, де працівник (професійний спортсмен) історично перебуває у вразливішій позиції, порівняно з роботодавцем.

По-друге, неможливо ігнорувати той факт, що ч. 4 ст. 4 ЦПК України допускає угоду сторін про передачу спору на розгляд третейського суду. Це логічно переводить аналіз у площину арбітражного застереження. Дійсно, останнім часом тенденція щодо звернення до альтернативних форм вирішення спорів набирає обертів. Погоджуємось з тезою А. Атайде та А. Аркурі, які вважають, що зростання судових позовів у сучасному світі, спричинене глобалізацією та ускладненням соціальних, економічних і технологічних відносин, перевантажує судові системи і робить привабливим використання альтернативних форм вирішення спорів, таких як переговори, примирення, медіація та арбітраж (Athayde & Arcuri, 2025). Подібний підхід є характерним і для сфери професійного спорту та підтверджується положенням ч. 9 ст. 45 Закону України "Про фізичну культуру і спорт", відповідно до якого вирішення спорів, що виникають між суб'єктами у сфері фізичної культури і спорту, здійснюється відповідно до закону постійно діючим спортивним третейським судом (Про фізичну культуру і спорт. Закон України від 24.12.1993). Відповідно до п. 1 ст. 1 Положення про Спортивний арбітражний суд при Національному олімпійському комітеті України (далі – НОК): "Спортивний арбітражний суд при НОК України ("САС") є постійно діючим третейським судом в Україні без статусу юридичної особи та створений відповідно до Закону України "Про третейські суди", у тому числі з метою забезпечення положень Закону України "Про фізичну культуру і спорт" щодо вирішення спорів, що виникають між суб'єктами фізичної культури і спорту, постійно діючим спортивним третейським судом" (Національний олімпійський комітет України, 2024). На нашу думку, у даному випадку ключовим є питання арбітрабельності спорів, тобто допустимості їх передачі на розгляд третейського суду. У цьому контексті український законодавець зайняв однозначну позицію, виключивши індивідуальні спори, що виникають з трудових відносин, з підвідомчості третейських судів відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 6 Закону України "Про третейські суди" (Про третейські суди. Закон України від 11.05.2004). Таким чином, навіть за наявності арбітражного застереження у контракті професійного спортсмена, передача індивідуального трудового спору на розгляд третейського суду суперечила б прямій законодавчій забороні.

Натомість досліджуване контрактне положення зобов'язує звертатись саме до ПВС УАФ, яка за своєю правовою природою не є ані судом у розумінні ст. 124 Конституції України, ані третейським судом у розумінні Закону України "Про третейські суди", а її діяльність регламентовано виключно локальними актами суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, які здебільшого мають статус громадських організацій, що викликає обґрунтовані сумніви щодо можливості вирішувати спори, що стосуються порушення фундаментальних прав. Досить цікавим є підхід С. Сільченко, який висловлює слушну позицію, що "…повністю виключати можливість вирішення трудових спорів за участю професійних спортсменів судами не можна". Однак подальший висновок про те, що "якщо на рівні відповідної спортивної федерації не створено спортивного арбітражу або іншої інституції, діяльність якої полягатиме у вирішенні суперечок між спортсменами та їх роботодавцями, звернення до суду залишається єдиною можливістю захисту працівником порушеного права" видається дискусійним, адже науковець наголошує на тому, що саме арбітражний порядок повинен нести першочерговий характер, у той час як звернення до суду матиме лише субсидіарний (Сільченко, 2025, с. 123). Беручи до уваги той факт, що український законодавець забороняє вирішення трудових спорів навіть спеціалізованими третейськими судами, тим більше проблематичним є надання виключної компетенції вирішення таких спорів інституціям, що діють на підставі внутрішніх актів громадських організацій та не забезпечують конституційних гарантій судового захисту в повному обсязі.

Особливо гостро наведене питання постає у контексті неповнолітніх професійних спортсменів, трудова діяльність яких вимагає підвищеного рівня захисту порівняно з дорослими. Хоча неповна цивільна дієздатність таких осіб дозволяє самостійно укладати трудові договори (відповідно до положень трудового законодавства України), однак це не означає можливість самостійного вчинення складних правочинів, наприклад обрання порядку вирішення трудових спорів. У такому разі необхідною є згода законних представників, яка, однак, не завжди гарантує, що прийняті умови відповідатимуть найкращим інтересам дитини. До того ж надзвичайно складна "павутина" спортивних регламентів створює проблеми правильної кваліфікації навіть для фахівців, що, безумовно, унеможливлює усвідомлене сприйняття подібних положень неповнолітніми професійними спортсменами. У такому разі видається, що можливість звернення до державних судів у спорах, що випливають з порушення трудових прав неповнолітніх

професійних спортсменів повинна бути імперативною гарантією, а будь-яке контрактне обмеження права на судовий захист є неприпустимим.

Вказане дозволяє дійти до висновку, що трудові спори професійних спортсменів не можуть бути "виведені" з-під юрисдикції державних судів шляхом арбітражного застереження, а діяльність внутрішніх інституцій вирішення спортивних спорів (зокрема – ПВС УАФ) має розглядатись виключно як особлива добровільна (факультативна) форма захисту трудових прав.

Додатковим аргументом на користь вищенаведеної позиції є практика вирішення трудових спорів професійних спортсменів у іноземних юрисдикціях. Показовим прикладом є рішення Паризького суду у трудових спорах (Conseil de prud'hommes) (від 16.12.2025 року), яким футбольний клуб "Парі Сен-Жермен" (Paris Saint-Germain) було зобов'язано виплатити колишньому гравцю Кіліану Мбаппе понад 60 млн. євро заборгованої заробітної плати та бонусів, належних гравцю за контрактом за період, що передував переходу гравця до іншого клубу (Conseil de prud'hommes de Paris, 2025). Вказане рішення яскраво демонструє готовність державних судових органів забезпечувати ефективний захист трудових прав професійних спортсменів та вирішувати спори у рамках трудового законодавства.

У свою чергу відзначимо, що національні суди дуже обережно ставляться до вирішення спорів за участі суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та поки не напрацювали усталеного підходу. Аналіз поодиноких доступних справ, що стосуються захисту трудових прав професійних спортсменів, свідчить про наявність взаємовиключних правових позицій. Зокрема, у Постанові Дніпровського апеляційного суду від 4 березня 2025 року у справі № 199/7721/24, (про стягнення невиплаченої заробітної плати та середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні) суд, посилаючись на регламентні документи УАФ та положення контракту про обов'язок утримуватись від вирішення спорів у судах загальної юрисдикції, підтримав висновок суду першої інстанції про те, що "провадження у справі підлягає закриттю, оскільки спір не може бути розглянутий у судовому порядку будь-якої юрисдикції". Позиція суду апеляційної інстанції полягала у наступному: "Юрисдикція та процесуальні дії органів здійснення футбольного правосуддя визначаються Дисциплінарними правилами УАФ. Органом, який вирішує спори, що виникають між суб'єктами футболу, є Палата з вирішення спорів УАФ (ПВС УАФ), яка здійснює свою діяльність відповідно до Регламенту ПВС УАФ" (Дніпровський апеляційний суд, 2025). Такий підхід свідчить про формальне застосування положень регламенту без їхньої належної перевірки на відповідність нормам Конституції України, трудового законодавства та стандартів ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – ЄКПЛ) (право на справедливий суд).

З іншого боку, у Постанові Полтавського апеляційного суду від 23 липня 2019 року у справі № 524/8300/18 (про скасування наказу, поновлення на роботі, стягнення недоотриманої заробітної плати, середнього заробітку за час вимушеного прогулу та моральної шкоди) застосовано іншу логіку. Ключова аргументація полягала у наступному: "З урахуванням конституційного положення про те, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, юрисдикція яких поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі (ст. 124 Конституції), судам підвідомчі всі спори про захист прав і свобод громадян. Суд не вправі відмовити особі в прийнятті позовної заяви чи скарги лише з тієї підстави, що її вимоги можуть бути розглянуті в передбаченому законом досудовому порядку". До того ж, обмеження права професійних спортсменів на судовий захист прямо не передбачено законодавством, а, як вже згадувалось, діяльність третейського спортивного суду не поширюється на вирішення спорів, що випливають з трудових відносин. Далі суд висловив наступну позицію: "…доводи апелянта про те, що позивач порушив порядок оскарження свого звільнення, передбаченого Контрактом, а тому справу слід закрити у зв'язку з непідсудністю спору загальної юрисдикції є необґрунтованим, та таким що порушує норми ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, статей 8, 55, 124 Конституції України, чим фактично позбавляє позивача його конституційного права на судовий захист" (Полтавський апеляційний суд, 2019). Бачимо, що в даному випадку суд не обмежився посиланням на тексти регламентів та розглянув справу з точки зору ймовірного порушення права на судовий захист, що видається більш узгодженим із його конституційною моделлю.

З огляду на наведене доцільним є звернення й до практики ЄСПЛ, що стосується порушення ст. 6 ЄКПЛ. Зокрема у справі Mutu and Pechstein v. Switzerland (від 02.10.2018 року) Суд здійснив розмежування добровільного і "примусового" спортивного арбітражу, виходячи з того, що якщо спортсмен фактично не має реальної можливості відмовитися від такого арбітражу без ризику втратити доступ до професії, то на таке провадження мають поширюватись гарантії п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, зокрема вимога щодо публічного слухання (Mutu and Pechstein v. Switzerland, 2018). Однак зауважимо, що у цій справі питання арбітрабельності трудових спорів за національним правом не було предметом дослідження ЄСПЛ, акцент був на оцінці сумісності конкретної моделі спортивного арбітражу із гарантіями ЄКПЛ. Таким чином, вказане рішення не лише не спростовує висновок про заборону третейського розгляду індивідуальних трудових спорів в Україні, але й підсилює позицію щодо неприпустимості позбавлення права професійних спортсменів на судовий захист та необхідності посиленого контролю за справедливістю процедур у спортивних юрисдикціях.

Дискусія і висновки

Таким чином, у підсумку аналіз дозволив дійти до наступних висновків.

Закріплення в трудових договорах (контрактах) та/або регламентних документах суб'єктів сфери фізичної культури і спорту положення про обов'язок утримуватись від вирішення спорів у судах загальної юрисдикції та їхню передачу на розгляд внутрішніх інституцій чи міжнародного спортивного арбітражу фактично формує замкнену систему вирішення спорів у межах автономії спорту.

Зазначене положення можливо інтерпретувати двояко: 1) як негативне зобов'язання професійного спортсмена відмовитись від права на судовий захист; 2) як арбітражне застереження щодо порядку вирішення спорів. Обидві інтерпретації є проблемними з точки зору дотримання українського законодавства. У першому випадку – через недопустимість обмеження конституційного права на судовий захист у договірному порядку сторонами трудового договору; у другому – через законодавче виключення індивідуальних трудових спорів із підвідомчості третейських судів. Разом з тим, звернення до внутрішніх інституцій вирішення спортивних спорів (які не є ані державними судами, ані третейськими

судами) має розглядатись як особлива добровільна (факультативна) форма захисту трудових прав професійних спортсменів.

Необхідно розрізняти регламентні/дисциплінарні спори, для яких спеціальний порядок вирішення може обґрунтовуватись спортивною автономією, та спори про фундаментальні права (зокрема право на працю), у яких "виключення" юрисдикції державних судів не допускається.

Забезпечення права на судовий захист набуває особливої ваги стосовно неповнолітніх професійних спортсменів, котрі через неповну цивільну дієздатність та складність системи спортивних регламентів перебувають у вразливому правовому становищі. Доступ до державної судової системи має розглядатись як імперативна гарантія ефективного захисту їхніх трудових прав.

Джерела фінансування. Автор заявляє про відсутність зовнішнього фінансування для проведення цього дослідження та підготовки рукопису до публікації.

Список використаних джерел

Бахуринський, В. (2017). Трудова кабала у формі спортивного контракту. *SAFIR Law & Finance*. https://safir.ua/labor-bondage-in-the-form-of-a-sports-contract.html

Верховна Рада України. (1993). *Про фізичну культуру і спорт* (Закон України від 24.12.1993 р. № 3808-XII). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12

Верховна Рада України. (1996). *Конституція України* (Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

Верховна Рада України. (2004). *Про третейські суди* (Закон України від 11.05.2004 р. № 1701-IV). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15

Дніпровський апеляційний суд. (2025). Постанова від 4 березня 2025 року у справі № 199/7721/24. https://reyestr.court.gov.ua/Review/125619433

Європейський суд з прав людини. (2018). Справа *Mutu and Pechstein v. Switzerland* (Applications nos. 40575/10 and 67474/10). https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-186828

Жмака, В. О. (2025). Стан дотримання трудових прав неповнолітніх професійних спортсменів: аналіз окремої практики вирішення спортивних спорів. *Проблеми законності*, 168, 133–147. https://doi.org/10.21564/2414-990X.168.326450

Залізко, О. (2021). Органи здійснення спортивного правосуддя. У М. І. Іншин & Я. Я. Мельник (ред.), *Забезпечення соціальних прав у спорті* (с. 241-251). Освіта України.

Конституційний Суд України. (1997). Рішення № 9-зп від 25 грудня 1997 року. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97

Національний олімпійський комітет України. (2024). *Положення про Спортивний арбітражний суд при НОК України.* https://noc-ukr.org/pages/structures/sportivniy-arbitrazhniy-sud/polozhennya-pro-sos

Полтавський апеляційний суд. (2019). Постанова від 23 липня 2019 року у справі № 524/8300/18. https://reyestr.court.gov.ua/Review/83226901

Сільченко, С. О. (2025). До питання про правові засоби захисту трудових прав та інтересів професійних спортсменів. *Юридичний науковий електронний журнал*, 6/2025, 120-123. https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-6/24

Українська асоціація футболу. (2024). *Регламент Української асоціації футболу зі статусу і трансферу футболістів.* https://surl.li/ghzniu

Українська асоціація футболу. (2025). *Дисциплінарні правила Української асоціації футболу.* https://uaf.ua/files/2025/%D0%94%D0%9F-%D0%A3%D0%90%D0%A4-2025-%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf

Athayde, A., & Romano Arcuri, A. (2025). Competition law and mandatory arbitration clauses on sports. SSRN. https://doi.org/10.2139/ssrn.5675930

Conseil de prud'hommes de Paris. (2025). Décision du 16 décembre 2025. https://media.psg.fr/image/upload/v1771575276/De%CC%81cision_CPH_16_de%CC%81cembre_2025_jolc91.pdf

References

Athayde, A., & Romano Arcuri, A. (2025). Competition law and mandatory arbitration clauses on sports. *SSRN*. https://doi.org/10.2139/ssrn.5675930

Bakhurynskyi, V. (2017). Labor bondage in the form of a sports contract. *SAFIR Law & Finance*. https://safir.ua/labor-bondage-in-the-form-of-a-sports-contract.html [in Ukrainian]

Conseil de prud'hommes de Paris. (2025). Décision du 16 décembre 2025. https://media.psg.fr/image/upload/v1771575276/De%CC%81cision_CPH_16_de%CC%81cembre_2025_jolc91.pdf

Constitutional Court of Ukraine. (1997). Decision No. 9-zp of December 25, 1997. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97 [in Ukrainian]

Dnipro Court of Appeal. (2025). Decision of March 4, 2025, in case No. 199/7721/24. https://reyestr.court.gov.ua/Review/125619433 [in Ukrainian]

European Court of Human Rights. (2018). *Mutu and Pechstein v. Switzerland* (Applications nos. 40575/10 and 67474/10). https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-186828

National Olympic Committee of Ukraine. (2024). *Regulation on the Sports Arbitration Court under the NOC of Ukraine.* https://noc-ukr.org/pages/structures/sportivniy-arbitrazhniy-sud/polozhennya-pro-sos [in Ukrainian]

Poltava Court of Appeal. (2019). Decision of July 23, 2019, in case No. 524/8300/18. https://reyestr.court.gov.ua/Review/83226901 [in Ukrainian]

Silchenko, S. O. (2025). On legal means of protection of labor rights and interests of professional athletes. *Juridical scientific and electronic journal,* (6), 120–123. https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-6/24 [in Ukrainian]

Ukrainian Association of Football. (2024). *Regulations of the Ukrainian Association of Football on the status and transfer of players.* https://surl.li/ghzniu [in Ukrainian]

Ukrainian Association of Football. (2025). *Disciplinary rules of the Ukrainian Association of Football.* https://uaf.ua/files/2025/%D0%94%D0%9F-%D0%A3%D0%90%D0%A4-2025-%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf [in Ukrainian]

Verkhovna Rada of Ukraine. (1993). *On physical culture and sport* (Law of Ukraine No. 3808-XII, December 24, 1993). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12 [in Ukrainian]

Verkhovna Rada of Ukraine. (1996). *Constitution of Ukraine* (Law of Ukraine No. 254k/96-VR, June 28, 1996). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text [in Ukrainian]

Verkhovna Rada of Ukraine. (2004). *On arbitration courts* (Law of Ukraine No. 1701-IV, May 11, 2004). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15 [in Ukrainian]

Zalizko, O. (2021). Bodies of sports justice administration. In M. I. Inshyn & Ya. Ya. Melnyk (Eds.), *Ensuring social rights in sport* (pp. 241–251). Osvita Ukrainy. [in Ukrainian]

Zhmaka, V. O. (2025). The state of observance of labor rights of minor professional athletes: Analysis of selected practice of sports dispute resolution. *Problems of legality,* 168, 133–147. https://doi.org/10.21564/2414-990X.168.326450 [in Ukrainian]

Отримано редакцією журналу / Received: 13.03.26
Прорецензовано / Revised: 22.03.26
Схвалено до друку / Accepted: 09.06.26
Опубліковано / Published: 20.07.26

Vladyslav ZHMAKA, PhD Student
ORCID ID: 0009-0000-3473-8220
e-mail: vladzhmaka@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

RESTRICTIONS ON THE RIGHT OF PROFESSIONAL ATHLETES TO LEGAL PROTECTION IN LABOR DISPUTES

B a c k g r o u n d . ***The growing number of labor disputes in professional sport, combined with the historically developed autonomy of sports, highlights the problem of the relationship between internal dispute resolution mechanisms and state judicial jurisdiction. This trend is driven by the widespread inclusion in individual employment contracts of professional athletes and/or in regulatory documents of sports governing bodies of clauses requiring parties to refrain from bringing disputes before courts of general jurisdiction and to submit them instead to internal bodies or international sports arbitration. Such practice may create a risk of disproportionate restriction of the right to judicial protection of labor rights. The purpose of the article is to provide a comprehensive analysis of the admissibility of such restrictions in the national legal system.***

M e t h o d s . ***The study is based on a comprehensive combination of general scientific and special legal methods. In particular, the formal legal method was used to analyze the norms of national legislation and and sports regulations; the systematic approach was used to study the relationship between the principle of sports autonomy and constitutional guarantees of the right to judicial protection; and the comparative legal method was used to compare the practice of resolving labor disputes of professional athletes in national courts and international jurisdiction, in particular the practice of the European Court of Human Rights.***

Results. ***The study finds that mandatory referral clauses requiring disputes to be resolved exclusively within internal sports bodies or international sports arbitration effectively create a closed dispute-resolution system within sports autonomy. Such clauses may be interpreted either as a negative obligation to waive the right to judicial protection or as an arbitration agreement defining the forum for dispute resolution. It has been proven that both interpretations are problematic in terms of compliance with national legislation. The paper substantiates the need to distinguish between regulatory/disciplinary disputes, for which a special resolution procedure may be established, and disputes concerning fundamental rights (in particular the right to work), where exclusion of state court jurisdiction is not permissible.***

Conclusions. ***Recourse to sports dispute-resolution bodies should be treated as a special voluntary (optional) form of labor-rights protection for professional athletes and should not exclude access to state courts. For minor professional athletes, ensuring the right to judicial protection in labor disputes should be an imperative guarantee, given their incomplete legal capacity and vulnerable legal position.***

Keywords: ***labor rights, protection of labor rights, minor athletes, right to judicial protection, sports disputes, sports arbitration, minor employees.***

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.